

AR KONSTITUCIJOS 125 STRAIPSNIO PATAISA NEPRIEŠTARAUJA KONSTITUCIJAI?

Vytautas Sinkevičius

Mykolo Romerio universitetas

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva

Telefonas (+370 5) 271 4546

Elektroninis paštas v.sinkevicius@mruni.eu

Pateikta 2014 m. sausio 8 d., parengta spausdinti 2014 m. kovo 13 d.

doi:10.13165/JUR-14-21-1-01

Įvadas

Seimas 2013 m. lapkričio 7 d. priėmė nutarimą¹ kreiptis į Konstitucinę Teismą su prašymu ištirti, ar 2006 m. balandžio 25 d. priimtas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas² pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Seimas savo abejonę dėl Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo atitikties Konstitucijai grindžia tuo, kad Seimas priėmė visiškai kitokio turinio Konstitucijos 125 straipsnio pataisą negu ta, kurią teikė Seimo narių grupė. Seimo narių grupės pateikto Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo projekto

- 1 Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. XII-583 „Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinę Teismą su prašymu ištirti, ar Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas pagal Konstitucijoje nustatytą priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr.117-5846.
- 2 Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 48-1701.

turinį iš esmės pakeitė Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas. Pagal Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalį sumanymą keisti ar papildyti Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė. Seimo 2013 m. lapkričio 7 d. nutarime teigiama, jog „yra pagrindas manyti, jog tai, kad Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nustatyti konkretūs Konstitucijos keitimo įstatymo iniciatyvos subjektai, be kita ko, reiškia, kad svarstant Konstitucijos keitimo įstatymo projektą Seime jis negali būti keičiamas, juo labiau iš esmės“. Seimo nutarime nurodoma ir tai, jog „akivaizdu, kad Seimo priimtas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas pagal turinį iš esmės skiriasi nuo Seimo narių grupės inicijuotojo – buvo panaikinta konstitucinė Lietuvos banko pinigų emisijos teisė ir šios teisės reglamentavimas perkeltas į žemesnės galios teisės aktą – įstatymą“. Taigi, Seimo nuomone, „galimai tokiu Konstitucijos pakeitimu buvo: 1) paneigta Konstitucijos keitimo įstatymo iniciatyvos teisė turinčių subjektų teisė realizuoti būtent savo iniciatyvą; 2) skirtingos, negu buvo pradinė Konstitucijos pakeitimo įstatymo projekto redakcija, redakcijos teiktos ne Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodytų subjektų“. Remiantis išdėstytais argumentais Seimo 2013 m. lapkričio 7 d. nutarime teigiama, kad „egzistuoja teisiškai pagrįsta abejonė, jog svarstymo Seime metu pakeitus Konstitucijos pakeitimo įstatymo iniciatorių pateiktą Konstitucijos pakeitimo įstatymo projektą galimai pažeisti konstitucinis teisinės valstybės principas, Konstitucijos 69 straipsnio 1 dalies ir 147 straipsnio 1 dalies nuostatos“.

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatos dar nėra nagrinėtos, todėl jų turinys gali būti aiškinamas nevienodai. Atskleisti Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatų turinį labai svarbu, nes mokslinės įžvalgos gali padėti Konstituciniam Teismui formuoti oficialią konstitucinę doktriną. Pateikiami moksliniai tyrinėjimai taip pat gali būti naudingi Seimui – jie turėtų paskatinti Seimą pradėti diskusiją dėl Seimo statute nustatyto teisinio reguliavimo, susijusio su Konstitucijos pataisų rengimu ir jų priėmimu, pakeitimo, nes jis, autoriaus nuomone, neatitinka Konstitucijos.

1. Konstitucijos pataisos iniciatyvos teisė

Konstitucijos³ keitimo tvarka nustatyta Konstitucijos 147–149 straipsniuose. Pagal Konstitucijos 148 straipsnio 1 dalį „Konstitucijos 1 straipsnio nuostata „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“ gali būti pakeista tik referendumu, jeigu už tai pasisakytų ne mažiau kaip 3/4 Lietuvos piliečių, turinčių rinkimų teisę“. Tik referendumu gali būti keičiamos Konstitucijos pirmojo skirsnio „Lietuvos valstybė“ bei keturioliktojo skirsnio „Konstitucijos keitimas“ nuostatos. *Kitos* Konstitucijos nuostatos gali būti keičiamos dvejopai: *pirma*, jos gali būti pakeistos refe-

3 Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

rendumu; *antra*, jas gali pakeisti Seimas. Tai, kad Konstitucijoje nurodomos Konstitucijos nuostatos, kurios gali būti keičiamos tik referendumu, reiškia, kad Tauta šias Konstitucijos nuostatas laiko ypač svarbiomis, todėl teisę jas pakeisti numato tik sau ir neleidžia šių Konstitucijos nuostatų pakeisti Seimui. Iš nurodyto konstitucinio reguliavimo kyla tai, kad Seimas, turėdamas konstitucinius įgaliojimus pakeisti tas Konstitucijos nuostatas, kurios gali būti keičiamos ne tik referendumu, bet ir Seimo priimtu Konstitucijos pakeitimo įstatymu, negali tų Konstitucijos nuostatų pakeisti taip, kad jose nustatytas teisinis reguliavimas konkuruotų su tuo teisiniu reguliavimu, kuris nustatytas Konstitucijos nuostatose, kurios gali būti keičiamos tik referendumu. Kitaip tariant, Seimo padarytomis Konstitucijos pataisomis negalima nustatyti tokių taisyklių, kurios būtų kitokios, negu tos, kurios įtvirtintos teisės normose, kurios gali būti pakeistos tik referendumu. Jeigu Seimas savo padarytomis Konstitucijos pataisomis nustatytų tokį teisinį reguliavimą, kuris konkuruotų su tuo, kuris yra įtvirtintas Konstitucijos nuostatose, kurios gali būti keičiamos tik referendumu, susidarytų tokia teisinė situacija, kai, formaliai nekeičiant Konstitucijos nuostatų, kurios gali būti keičiamos tik referendumu, šios nuostatos Seimo padarytomis Konstitucijos pataisomis būtų „neutralizuojamos“. Taip būtų iškreiptas ar paneigtas teisinis reguliavimas, įtvirtintas Konstitucijos nuostatose, kurios gali būti keičiamos tik referendumu. Pažymėtina, kad Konstitucija draudžia Seimui daryti tokias Konstitucijos pataisas. Priešingu atveju Konstitucijoje įtvirtinta minėtų Konstitucijos pirmojo ir keturioliktojo skirsnių nuostatų ypatinga apsauga – jų keitimas tik referendumu, t. y. tik Tautos sprendimu – būtų paneigta. Jeigu Seimas padarytų tokias Konstitucijos pataisas, viršytų jam Konstitucijoje nustatytas galias (pasisavintų tas galias, kurios priskirtos tik Tautai ir kurias įgyvendinti galima tik referendumu) ir taip pažeistų Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalį, pagal kurią valdžios galias riboja Konstitucija. Kartu būtų pažeistas ir konstitucinis teisinės valstybės principas.

Pagal Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalį sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų. Taigi Konstitucijoje nurodyti du subjektai, turintys teisę inicijuoti Konstitucijos pataisas ir pateikti jas Seimui. Pažymėtina, kad Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodyta „ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“ gali inicijuoti tik tokias Konstitucijos pataisas, kurias gali padaryti Seimas, o 300 tūkstančių rinkėjų gali inicijuoti ir tokias Konstitucijos pataisas, kurias gali padaryti Seimas, ir tokias Konstitucijos pataisas, kurios gali būti padarytos tik referendumu (Konstitucijos 9 str.).

Seimo 2013 m. lapkričio 7 d. nutarimas, kuriuo kreipiamasi į Konstitucinį Teismą su parašymu ištirti, ar 2006 m. balandžio 25 d. priimtas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, susijęs su teisine situacija, kai Konstitucijos pataisą inicijavo Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodytas subjektas t. y. ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė. Todėl šiame straipsnyje daugiausia dėme-

sio bus skirta Konstitucijoje nustatyto teisinio reguliavimo, kai Konstitucijos pataisą siūlo „ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“, analizei.

Konstitucija yra vientisas aktas (Konstitucijos 6 str.1 d.). Konstitucinis Teismas savo nutarimuose daug kartų yra konstatavęs, kad Konstitucijos vientisumas reiškia, *inter alia*, tai, kad visos Konstitucijos nuostatos yra susijusios ne tik formaliai, pagal Konstitucijos normų išdėstymo struktūrą, bet ir pagal jų turinį, kad aiškinant konkrečios konstitucinės nuostatos turinį daugeliu atvejų jos neįmanoma aiškinti atsietai nuo kitų Konstitucijos nuostatų⁴. Konstitucijos vientisumas įpareigoja jos interpretuotoją nustatyti vertybių pusiausvyrą, kuri neiškreiptų nė vienos normos saugomos vertybės turinio⁵. Konstitucinis Teismas pabrėžia ir tai, kad aiškinant Konstituciją negalima apsiriboti lingvistiniu (pažodiniu) jos aiškinimu: aiškinant Konstituciją taikytini įvairūs teisės aiškinimo metodai: lingvistinis (pažodinis), sisteminis, bendrųjų teisės principų, loginis, teleologinis, įstatymų leidėjo ketinimų, precedentų, istorinis, lyginamasis ir kt. Tik šitaip – visapusiškai – aiškinant Konstituciją yra sudaromos prielaidos įgyvendinti jos, kaip visuomenės sutarties ir aukščiausios teisinės galios akto, paskirtį, užtikrinti, kad nebus paneigtos Konstitucijos normos ir principai, Konstitucijos raidė ir dvasia, nebus nukrypta nuo atitinkamų Konstitucijos nuostatų ir viso konstitucinio reguliavimo prasmės ir kad gyvenime bus paisoma tų vertybių, kurios yra įtvirtintos Konstitucijoje ir kuriomis Tauta grindžia savo pačios priimtą Konstituciją⁶. Konstitucija negali būti aiškinama remiantis įstatymais ir kitais teisės aktais, nes taip būtų paneigta Konstitucijos viršenybė teisės sistemoje⁷.

Atskleidžiant Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatos „Konstitucijos pataisą turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“ turinį, būtina išsiaiškinti nurodytos konstitucinės nuostatos paskirtį, jos santykį su Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta kita nuostata – su nuostata „Konstitucijos pataisą Seimui turi teisę pateikti ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų“. Taip pat labai svarbu išsiaiškinti, ar pagal Konstituciją po to, kai ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų Seimui pateikia Konstitucijos pataisos projektą, Seimo komitetas turi teisę iš esmės pakeisti Seimui pasiūlytos Konstitucijos pataisos projekto turinį, ar tokį, Seimo komiteto iš esmės pakeistą Konstitucijos pataisos projektą. Seimo komitetas gali pateikti Seimui ir ar Seimas gali svarstyti ir priimti tokį Seimo komiteto parengtą ir Seimui pateiktą Konstitucijos pataisos projektą.

Konstitucijos stabilumas yra didelė vertybė, nes stabili Konstitucija sudaro prielaidas visuomenės ir valstybės nuosekliai raidai. Konstitucijos stabilumas yra svar-

4 Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 9-199.

5 Mesonis, G. *Konstitucijos interpretavimo metodologiniai pagrindai*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 51.

6 Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 85-3094.

7 Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 62-2276.

biausia sąlyga politinės realybės tęstinumui (nuspėjamumui), kartu ir ekonominės, socialinės, moralinės realybės tęstinumui ir nuspėjamumui (prognozuojamumui) užtikrinti. Konstitucija, kaip visos teisinės sistemos branduolys, jai tenkančias funkcijas taip pat gali atlikti tik tuomet, kai ji yra stabili. Teisės mokslinėje literatūroje nurodomos ir kitos aplinkybės, patvirtinančios, jog Konstitucijos stabilumas yra didelė vertybė⁸. Konstitucija turėtų būti keičiama ir papildoma tik tuomet, kai Konstitucija „nesileidžia“ interpretuojama. Kol nėra išnaudotos visos galimybės interpretuoti Konstituciją taip, kad ji būtų pritaikyta prie besikeičiančių visuomenės poreikių, kad galėtų atlikti jai tenkančias funkcijas, leistų adekvačiai reaguoti į naują tikrovę, tol Konstitucija neturėtų būti keičiama ar papildoma.

Siekiant užtikrinti Konstitucijos stabilumą pačioje Konstitucijoje yra numatyta „sunki“ Konstitucijos keitimo tvarka. Konstitucijos keitimo tvarkos ypatumus atspindi tai, kad Konstitucijoje numatytas nedidelis ratas subjektų, kurie turi teisę inicijuoti Konstitucijos pataisą (Konstitucijos 147 str., 9 str.), nustatyta sudėtingesnė Konstitucijos pataisų priėmimo tvarka (Konstitucijos 148 str.), taip pat nustatyta ypatinga įstatymo dėl Konstitucijos pakeitimo pasirašymo ir įsigaliojimo tvarka (Konstitucijos 149 str.).

2. Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatos „Konstitucijos pataisą turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“ turinys

Atskleidžiant Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatos „Konstitucijos pataisą turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“ turinį, būtina matyti jos santykį su Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta kita nuostata – su nuostata „Konstitucijos pataisą Seimui turi teisę pateikti ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų“. Tai, kad pagal Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalį sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė *arba* ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų, pirmiausia reiškia tai, kad Konstitucija abu šiuos subjektus – *siūlymo pateikti Konstitucijos pataisą*, kurią gali padaryti Seimas, *požiūriu* – *laiko lygiaverčiais*, nes abiem nurodytiems subjektams suteikia *vienodą teisę pateikti Konstitucijos pataisą*, kurią gali padaryti Seimas.

Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatoje „sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“ *vartojama sąvoka „sumanymas“* – atsižvelgiant į tai, kad sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti taip pat

8 Butvilavičius, D. *Konstitucijos pataisos*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 33–37; Jarašiūnas, E. Aukščiausioji ir ordinarinė teisė: požiūriu į Konstituciją pokyčiai. *Jurisprudencija*. 2002, 33(25): 34.

ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų, – neturėtų būti aiškinama vien pažodžiui, kaip *neva reiškianti ir Seimo narių grupės pateiktą* nekonkretų, abstraktų sumanymą (pageidavimą) padaryti Konstitucijos pataisą. Toks sąvokos „sumanymas“ aiškinimas būtų konstituciškai nepagrįstas vien dėl to, kad jis reikštų, pavyzdžiui, tai, jog 300 tūkstančių rinkėjų neva gali pateikti Seimui bet kokią abstraktų, nekonkretų sumanymą (pageidavimą) pakeisti Konstituciją ir Seimas privalėtų jį svarstyti. Tokiu atveju Seimas neturėtų ko svarstyti, nes 300 tūkstančių rinkėjų Seimui nebūtų pateikę atitinkamos Konstitucijos pataisos projekto. Lygiai taip pat, jeigu Seimo narių grupė pateiktų aiškiai nesuformuluotą, nekonkretų, abstraktų sumanymą (pageidavimą) pakeisti Konstituciją, Seimas neturėtų ko svarstyti, nes Seimo narių grupė Seimui nebūtų pateikusi atitinkamos Konstitucijos pataisos projekto. Taigi Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatoje „sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“ *vartojama sąvoka „sumanymas“* aiškintina kaip reiškianti aiškiai suformuluotą konkrečią Konstitucijos nuostatą, kurią Seimui siūloma priimti, ar aiškiai suformuluotą pasiūlymą pripažinti atitinkamą Konstitucijos nuostatą netekusia galios, o ne kaip abstraktų, nekonkretų pageidavimą padaryti „kokią nors“ Konstitucijos pataisą.

Minėta, kad atskleidžiant Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatos „sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“ turinį, būtina matyti šios konstitucinės nuostatos sąsajas su kita Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostata – su nuostata „sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų“. Minėta ir tai, kad Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai – t. y. „ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“ ir „ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų“ – *siūlymo pateikti Konstitucijos pataisą*, kurią gali padaryti Seimas, *požiūriu yra lygiaverčiai*, Konstitucija abiem nurodytiems subjektams suteikia *lygią (vienodą) teisę pateikti Konstitucijos pataisą*, kurią gali padaryti Seimas. Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodytų subjektų lygiavertiškumas, jų lygios (vienodos) teisės pateikti Konstitucijos pataisą, kurią gali padaryti Seimas, suponuoja, *inter alia*, tai, kad Seimo komitetai negali turėti skirtingų įgaliojimų Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodytų subjektų pateiktų Konstitucijos pataisų, kurias gali padaryti Seimas, turinio atžvilgiu. Kitaip tariant, pagal Konstituciją Seimo komitetai gali turėti vienodus įgaliojimus ir tų Konstitucijos pataisų, kurias pateikė „ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“, ir tų Konstitucijos pataisų, kurias pateikė „ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų“, turinio atžvilgiu. Akivaizdu, kad pagal Konstituciją Seimo komitetas neturi įgaliojimų iš esmės pakeisti Konstitucijos pataisą, kurią pateikė 300 tūkstančių rinkėjų, turinio. Tokių įgaliojimų neturi ir Seimas. Jeigu Seimo komitetas ar Seimas turėtų tokius įgaliojimus, Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostata „sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų“ netektų prasmės, nes Seimo komitetas ar Seimas bet kada galėtų pakeisti

Konstitucijos pataisos, kurią savo parašais parėmė ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų, turinį. Lygiai taip pat pagal Konstituciją Seimo komitetas ir Seimas neturi įgaliojimų iš esmės pakeisti Konstitucijos pataisos, kurią pateikė „ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“, nes tokiu atveju Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostata „sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“ *netektų prasmės*, nes Seimo komitetas ar Seimas bet kada galėtų pakeisti 1/4 visų Seimo narių grupės valią, išreikštą pateiktame Konstitucijos pataisos projekte. Pažymėtina, jog nė vienos Konstitucijos nuostatos ir jos įgyvendinimo (taikymo) negalima aiškinti taip, kad būtų paneigta atitinkamos Konstitucijos nuostatos paskirtis ir esmė⁹. Taigi ir Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nuostatos „pasiūlymą pakeisti Konstituciją gali pateikti „ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė“ negalima aiškinti taip, kad būtų paneigta jos paskirtis ir esmė.

Akivaizdumo dėlei galima pateikti kad ir tokį pavyzdį: 1/4 visų Seimo narių grupė, manydama, kad Seimas yra per didelis, Seimui pateikė Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalies pataisos projektą, kuriame pasiūlė sumažinti Seimo narių skaičių nuo 141 iki 101. Seimo komitetas nutarė „patobulinti“ pateiktą Konstitucijos projektą ir suformulavo Konstitucijos pataisą, kad Seimą sudaro ne 141 Seimo narys, o 171 Seimo nariai, ir tokią pataisą pateikė svarstyti ir priimti Seimui. Taigi Seimo komiteto „patobulintame“ Konstitucijos pataisos projekte Seimo narių skaičius nebuvo sumažintas taip, kaip siūlė 1/4 Seimo narių grupė, o priešingai – padidintas. Taigi Seimo komitetas iš esmės pakeitė Seimo narių grupės pateiktą Konstitucijos 55 straipsnio 1 dalies pakeitimo įstatymo projektą. Jeigu sutiktume su požiūriu, kad Seimo komitetas esą turi įgaliojimus „patobulinti“ Seimo narių grupės pateiktos Konstitucijos pataisos projekto turinį, taip pat ir tokiu būdu, kad projektas yra iš esmės pakeičiamas ir atsiranda kokybiškai naujo turinio Konstitucijos pataisos projektas, turėtume konstatuoti, kad *Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje* įvardijimas subjekto, turinčio teisę pateikti Konstitucijos pataisą (nagrinėjamu atveju – Seimo narių grupė), neturi jokios realios prasmės, nes Seimo komitetas, „tobulindamas“ Seimo narių grupės pasiūlytą Konstitucijos pataisą, gali suformuluoti visiškai kitokio turinio Konstitucijos pataisą negu ta, kurią siūlė Seimo narių grupė, ir naują Konstitucijos pataisą pateikti Seimui. Su tokia Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatų samprata negalima sutikti. Dar kartą pabrėžtina, kad kiekviena Konstitucijos nuostata yra reali, t. y. ji turi tokį turinį, koks yra nustatytas Konstitucijoje, ir turi būti realiai įgyvendinama (taikoma) taip, kaip numato Konstitucija. Nė vienos Konstitucijos nuostatos ir jos įgyvendinimo (taikymo) negalima aiškinti taip, kad ji taptų fiktyvi, kad būtų paneigta atitinkamos Konstitucijos nuostatos paskirtis ir esmė.

Pateiktas Seimo komitetų įgaliojimų aiškinimas nereiškia, kad Seimo komitetai ar kiti Seimo statute nurodyti Seimo struktūriniai padaliniai apskritai negali turė-

9 Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 36-1292.

ti jokios teisės kaip nors koreguoti Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodytos Seimo narių grupės pateiktos Konstitucijos pataisos projekto turinio. Tam tikras teisės Seimo komitetai ar kiti Seimo struktūriniai padaliniai gali turėti, tačiau pagal Konstituciją Seimo komitetų ar kitų Seimo struktūrinių padalinių *diskrecija* šioje srityje yra *labai ribota*. Manytina, kad Seimo komitetams ar kitiems Seimo struktūriniais padaliniais gali būtų suteikta teisė koreguoti Seimo narių grupės pateikto Konstitucijos pataisų projekto turinį *tik tiek, kiek to reikia, kad Konstitucijos pataisa būtų geriau suredaguota lietuvių kalbos ir juridinės technikos požiūriu, kad ji labiau derėtų su kitomis Konstitucijos nuostatomis ir pan., bet joku būdu nebūtų pakeista siūlomos Konstitucijos pataisos esmė t. y. nebūtų pakeista siūlomo teisinio reguliavimo apimtis, nebūtų nustatyta kitokio turinio taisyklė negu ta, kurią pasiūlė Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai, ir pan.* Manytina, kad Seimo komitetai ar kiti Seimo statute nurodyti Seimo struktūriniai padaliniai gali turėti teisę koreguoti Konstitucijos pataisos projektą *tik tiek, kiek reikia ištaisyti akivaizdžias gramatines ir juridinės technikos klaidas, pavyzdžiui, kai Konstitucijos pataisoje daroma nuoroda ne į tą Konstitucijos straipsnį, su kuriuo yra susijusi Konstitucijos pataisa, ir kt.*). Jeigu koreguojant Konstitucijos pataisos projektas nebūtų pakeistas iš esmės, o tik būtų ištaisytos akivaizdžios gramatinės ar juridinės technikos klaidos, projektas būtų tik geriau suredaguotas lietuvių kalbos ir juridinės technikos požiūriu, – būtų pagrindas teigti, jog Konstitucijos pataisos iniciatyvos subjektas nepakito ir kad Seimui yra teikiama ta pati Konstitucijos pataisa, kurią pasiūlė Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodyta Seimo narių grupė, o ne Seimo komiteto ar kito Seimo struktūrinio padalinio parengta Konstitucijos pataisa. Kita vertus, Seimas turi plačią *diskreciją* Seimo statute numatyti, koks Seimo struktūrinis padalinys prirėkęs atlieka Seimo narių grupės pasiūlytos Konstitucijos pataisos tinkamą suredagavimą lietuvių kalbos ir juridinės technikos požiūriu (joku būdu nepakeičiant pataisos turinio esmės). Tai nebūtinai turi būti Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas ar koks nors kitas Seimo komitetas – tam tikslui Seimas gali sudaryti, pavyzdžiui, specialias redakcines ir kitokias komisijas, kurios joms pavestoms užduotims atlikti gali pasitelkti lietuvių kalbos ir teisės specialistų. Tokiu atveju Seimo statute turėtų būti nustatyti ir tai, kokia tvarka sprendžiami nesutarimai tarp Seimo sudarytos redakcinės komisijos ir Seimo narių grupės, jeigu, Seimo narių grupės nuomone, redaguojant jos pateiktos Konstitucijos pataisos projektas buvo iškreiptas ar buvo iš esmės pakeistas jo turinys.

Iš Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatų „sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų“ kyla tai, kad *Seimui svarstyti ir priimti gali būti teikiamos tik tokios Konstitucijos pataisos, kurias pateikė Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai. Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalis nenumato, kad kokie nors kiti subjektai turėtų teisę Seimui teikti Konstitucijos pataisą*. Vadinasi, pagal Konstituciją Seimo komitetai ar Seimo kiti struktūriniai padaliniai tokios teisės neturi. Tokios teisės taip pat neturi Respublikos Prezidentas,

Vyriausybė, teismai, kitos valstybės institucijos. Pabrėžtina, kad nei Seimo komitei, nei kokie nors kiti subjektai neturi teisės „perimti“ iš Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodytų subjektų tik tiems subjektams pagal Konstituciją priklausiančios teisės pateikti Seimui Konstitucijos pataisos projektą. Kitoks Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatų aiškinimas būtų nesuderinamas su konstituciniu valdžių padalijimo ir jų pusiausvyros principu, reiškiančiu, *inter alia*, tai, kad *jeigu tam tikri įgaliojimai Konstitucijoje yra priskirti Konstitucijoje nurodytam subjektui, tokių įgaliojimų iš jo negali perimti joks kitas subjektas, tokie įgaliojimai negali būti iškreipti, apriboti ar suvaržyti įstatymais ar kitais teisės aktais.*

Konstitucijoje nustatyta *skirtinga* paprastų įstatymų ir įstatymų dėl Konstitucijos keitimo svarstymo ir priėmimo tvarka. Pagal Konstituciją kiekvienas Seimo narys turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, vadinasi, jis gali siūlyti Seimui priimti visiškai kitokio turinio įstatymo projektą negu tas, kurį anksčiau pateikė kitas Seimo narys. Iš Konstitucijoje įtvirtintos nuostatos, kad kiekvienas Seimo narys turi įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, kyla, *inter alia*, Seimo komitetų teisė parengti ir pateikti Seimui visiškai kitokio turinio įstatymo projektą negu tas, kurį anksčiau pateikė Seimo narys. Tai negali būti vertinama kaip Konstitucijoje numatytos Seimo nario įstatymų leidybos iniciatyvos teisės pažeidimas ar jos perėmimas iš Seimo nario. Kitaip yra su įstatymų projektais, kuriais keičiama Konstitucija. Pagrindinis skirtumas yra tas, kad pagal Konstituciją atskiras Seimo narys neturi teisės Seimui pateikti Konstitucijos pakeitimo įstatymo projekto. Tokios teisės neturi ir kuris nors Seimo komitetas ar kitas Seimo struktūrinis padalinys. Pagal Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalį tokią teisę turi tik ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų. Vadinasi, svarstydamas 1/4 visų Seimo narių grupės arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų pateiktą įstatymo dėl Konstitucijos pakeitimo projektą, *Seimo komitetas negali iš esmės pakeisti nurodyto projekto turinio*, negali suformuluoti naujo turinio Konstitucijos pataisos. Jeigu Seimo komitetas tai padarytų, jis iš Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje numatytos ne mažesnės kaip 1/4 visų Seimo narių grupės arba iš ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų *perimtų teisę* Seimui pateikti Konstitucijos pataisos projektą ir kartu paneigtų šią – ne mažesnei kaip 1/4 visų Seimo narių grupei arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų priklausantią – teisę. Jeigu vis dėlto atsitiktų taip, kad Seimo komitetas, svarstydamas 1/4 visų Seimo narių grupės pateiktą įstatymo dėl Konstitucijos pakeitimo projektą, *iš esmės pakeistų* nurodyto projekto turinį, toks – Seimo komiteto iš esmės pakeistas Konstitucijos pataisos projektas – turėtų būti laikomas *nauju Konstitucijos pataisos projektu*. Minėta, kad pagal Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalį Seimo komitetas neturi teisės pateikti Seimui Konstitucijos pataisos projekto. Taigi Seimo komitetas iš esmės pakeistus Seimo narių grupės pateiktą Konstitucijos pataisos projektą, Konstitucijos pataisos inicijavimo procedūra turėtų prasidėti iš naujo ir nuo pat pradžios: toks (naujas) Konstitucijos pataisos projektas galėtų būti pateiktas Seimui tik tuo atveju, jeigu po šiuo projektu prieš tai būtų iš naujo surinkti ne mažiau kaip 1/4 visų Seimo narių parašų ir jeigu šis

projektas iš naujo būtų pateiktas Seimui kaip naujas *ne mažesnės kaip 1/4 visų Seimo narių parengtas* Konstitucijos pataisos projektas. Tik tokiu atveju būtų įvykdytas Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nustatytas reikalavimas, jog Konstitucijos pataisą Seimui gali siūlyti ne mažiau kaip 1/4 visų Seimo narių. Kita vertus, tai, jog Seimui būtų pateiktas naujas Konstitucijos pataisos projektas, nereiškia, kad ankstesnis Konstitucijos pataisos projektas, kurį – kaip ir naują Konstitucijos pataisos projektą – Seimui pateiktų ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė, nustojo egzistavęs. Jis išliko, todėl būtų laikoma, jog Seimui yra pateikti du *ne mažesnės kaip 1/4 visų Seimo narių grupės parengti* alternatyvūs Konstitucijos pataisos projektai, ir Seimas turėtų apsispręsti, kokiam iš jų pritariti, o kokį atmesti.

3. Seimo statute įtvirtintos Konstitucijos keitimo tvarkos teisinio reguliavimo problemos

Konstitucijoje įtvirtintos tik svarbiausios Konstitucijos keitimo taisyklės. Konstitucijoje, *inter alia*, numatyta, kad Konstitucijos pataisos, kurias gali padaryti Seimas, turi būti svarstomos ir dėl jų balsuojama du kartus, tarp šių balsavimų turi būti daroma ne mažesnė kaip trijų mėnesių pertrauka (148 str. 3 d.). Konstitucijos keitimo tvarką nustato Seimo statutas¹⁰, jo 26 skirsnyje „Konstitucijos keitimas“ įtvirtintos teisės normos (168–171 str.). Seimo statuto 168 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „Konstitucijos keitimo įstatymų projektai registruojami, pateikiami, svarstomi ir priimami šio statuto devynioliktajame–dvidešimt pentkajame skirsniuose nustatyta tvarka, *jeigu šiame skirsnyje nenustatyta kitaip*“. Pagal Seimo statuto 170 straipsnį pagrindinis Konstitucijos keitimo įstatymų projektus svarstantis komitetas yra Teisės ir teisėtvarkos komitetas. Teisės ir teisėtvarkos komitetas Konstitucijos keitimo įstatymo projektą privalo apsvarstyti ne vėliau kaip prieš 10 dienų iki šio projekto svarstymo Seimo posėdyje. Teisės ir teisėtvarkos komiteto priimtas sprendimas dėl Konstitucijos keitimo įstatymo projekto likus ne mažiau kaip 7 dienoms iki projekto svarstymo Seimo posėdyje turi būti išdalytas Seimo nariams, taip pat įteiktas Respublikos Prezidentui ir Vyriausybei. Komitetai, Seimo paskirti papildomai svarstyti Konstitucijos keitimo įstatymo projektą, savo sprendimą dėl šio projekto privalo priimti likus ne mažiau kaip vienam mėnesiui iki šio projekto svarstymo Teisės ir teisėtvarkos komitete. Pasakytina, kad Seimo statuto 26 skirsnyje nėra teisės normų, nustatančių, *inter alia*, kokius sprendimus gali priimti Seimo komitetas svarstydamas Konstitucijos pataisos projektą, vadinas, kaip nurodoma Seimo statuto 168 straipsnio 2 dalyje, „Konstitucijos keitimo įstatymų projektai registruojami, pateikiami, svarstomi ir priimami šio statuto devynioliktajame–dvidešimt pentkajame skirsniuose nustatyta tvarka“. Seimo statuto devynioliktajame–dvidešimt pentkajame

10 Lietuvos Respublikos Seimo statutas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 5-97.

skirsnuose reglamentuojama bendra įstatymų leidybos procedūra, juose nustatyta ir tai, kokius sprendimus Seimo komitetai gali priimti, kai svarsto įstatymų projektus. Pagal Seimo statuto 150 straipsnio 1 dalį „svarstymo pagrindiniame komitete metu turi būti priimtas vienas iš šių sprendimų, kuris pateikiamas projekto svarstymui Seimo posėdyje: 1) *pritarti* iniciatorių pateiktam *arba komiteto patobulintam įstatymo projektui* ir komiteto išvadoms; <...> 5) *grąžinti projektą iniciatoriams patobulinti*; 6) *projektą atmesti*“. Seimo statuto 150 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad „po svarstymo pagrindiniame komitete *komiteto patvirtintas projektas* ir komiteto išvados perduodamas Seimo kanceliarijos Dokumentų skyriui suredaguoti“. Seimo statuto 150 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „jeigu pagrindinis komitetas *priima sprendimą grąžinti projektą iniciatoriams tobulinti* arba projektą atmesti, šis komitetas vis tiek turi pateikti savo išvadas Seimui“. Pagal Seimo statuto 151 straipsnį svarstant įstatymo projektą Seimo posėdyje „aptariamasis įstatymo projekto tikslingumas, koncepcija, pagrindinės projekto nuostatos ir principai, pateikiamos visos pagrindiniame komitete gautos įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turinčių asmenų pataisos ir papildymai, taip pat pataisos, kurias dėl *komiteto patvirtinto įstatymo projekto*, likus ne mažiau kaip 48 valandoms iki Seimo posėdžio darbotvarkėje numatyto laiko įstatymo projektą pradėti svarstyti, pateikė Respublikos Prezidentas, Vyriausybė ar Seimo narys. Įstatymo projekto svarstymo Seimo posėdyje metu dėl šių pataisų ir papildymų priimamas Seimo sprendimas“.

Atskleidžiant, kokius įgaliojimus Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas turi Konstitucijos pataisų projektų atžvilgiu, tenka atkreipti dėmesį į tai, kad pagal Seimo statuto 67 straipsnio 3 punktą Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas turi teisę „*svarstyti ir teikti išvadas* dėl siūlomų Konstitucijos pakeitimų ir papildymų projektų“. Nurodyta teisė „svarstyti ir teikti išvadas dėl siūlomų Konstitucijos pakeitimų ir papildymų projektų“ negali būti aiškinama kaip reiškianti, jog, vykdydamas šias funkcijas, Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas neva turi įgaliojimus pakeisti pasiūlytos Konstitucijos pataisos turinį. Iš Seimo statuto 67 straipsnio 3 dalies tokie Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto įgaliojimai nekyla, vadinasi, pagal Seimo statuto 67 straipsnio 3 punktą Seimo komitetas neturi įgaliojimų pakeisti 1/4 visų Seimo narių grupės Seimui pateiktos Konstitucijos pataisos projekto turinio, taip pat neturi įgaliojimų suformuluoti naują Konstitucijos pataisos projektą.

Trumpai apibendrinant Seimo statute nustatytą teisinį reguliavimą, susijusį su Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto įgaliojimais Konstitucijos pataisų projektų atžvilgiu, konstatuotina, kad jis yra prieštaringas. Antai, Seimo statuto 67 straipsnio 3 punkto nuostatos *neleidžia* Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui pakeisti 1/4 visų Seimo narių grupės Seimui pateiktų Konstitucijos pataisų projektų turinio, o Seimo statuto 150, 151 straipsnių nuostatos – *leidžia*.

Atkreipkime dėmesį į tai, kad Seimo statute nėra nustatyta jokių apribojimų 1/4 visų Seimo narių grupės Seimui pateiktų Konstitucijos pataisų projektų turinio pakeitimams, todėl pagal Seimo statutą Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas turi

teisę ne tik geriau suredaguoti Seimo narių grupės pasiūlytą Konstitucijos pataisą (lietuvių kalbos ir juridinės technikos požiūriais), bet ir pakeisti Seimo narių grupės pasiūlytos Konstitucijos pataisos esmę bei parengti visiškai kitokio turinio Konstitucijos pataisos projektą negu tas, kurį siūlė Seimo narių grupė. Seimo statusas suteikia Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui teisę pateikti Seimo komiteto parengtą Konstitucijos pataisos projektą Seimui. Manytina, kad toks Seimo statute nustatytas teisinis reguliavimas gali būti vertinamas kaip prieštaraujantis Konstitucijai, nes jis Seimo komitetui suteikia teisę iškreipti ar visiškai paneigti Konstitucijos pataisos iniciatorių, šiuo atveju – 1/4 visų Seimo narių grupės pateiktoje Konstitucijos pataisoje išreikštą jų valią; toks teisinis reguliavimas, mūsų nuomone, prieštarauja Konstitucijai ir dėl to, kad pagal ją *Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas įgyja teisę Seimui teikti Konstitucijos pataisos projektą*, o tai daryti jam draudžia Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalis, kurioje numatyta, jog Konstitucijos pataisą Seimui gali pateikti *tik du subjektai*: ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų. Kita vertus, Seimo statute nustatyto teisinio reguliavimo nepakanka, kad jis visiškai atitiktų iš Konstitucijoje įtvirtintų Konstitucijos keitimo nuostatų kylančius ypatingus reikalavimus Konstitucijos pataisų projektų svarstymui Seimo komitetuose ar kituose struktūriniuose padaliniuose, todėl yra pagrindas teigti, jog egzistuoja *legislatyvinė omisija*, t. y. Seimo statute nėra nustatyta tai, kas pagal Konstituciją jame turi būti nustatyta¹¹.

4. Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo konstitucingumo problema

Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą 2005 m. rugsėjo 20 d. pateikė Seimo narių grupė (45 Seimo nariai). Iki tol Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalis buvo išdėstyta taip: „Pinigų emisijos teisę turi tik Lietuvos bankas.“ Projekte buvo siūloma pakeisti Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalį ir ją išdėstyti taip: „*Pinigų emisijos teisę turi Lietuvos bankas.*“ Taigi iš Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalies buvo pasiūlyta išbraukti žodį „tik“. Svarstant projektą Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitete šis projektas buvo suformuluotas taip: „1. Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalį pripažinti netekusia galios. 2. Konstitucijos 125 straipsnio 3 dalį laikyti 2 dalimi, šioje dalyje po žodžio „įgaliojimus“ įrašyti žodžius „ir Lietuvos banko valdybos pirmininko teisinį statusą bei jo atleidimo pagrindus“ ir 2 dalį išdėstyti taip: „*Lietuvos banko organizavimo ir veiklos tvarką, taip pat įgaliojimus ir Lietuvos banko valdybos pirmininko teisinį statusą bei jo atleidimo pagrindus nustato įstatymas.*“ Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto suformuluotą Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą šis komitetas pateikė svarstyti Seimui, o 2006 m. balandžio 25 d. jis buvo Seimo pri-

11 Žr. Legislatyvinės omisijos problemos konstitucinėje jurisprudencijoje. *Europos konstitucinių teismų konferencijos XIV kongresas. Pagrindinis pranešimas*. Vilnius, 2008 m. birželio 3–6 d.

imtas. Palyginus Seimo narių grupės parengtą ir Seimui pateiktą Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalies pakeitimo įstatymo projektą su tuo projektu, kurį parengė ir Seimui pateikė Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, matyti, kad šie projektai iš esmės skiriasi. Pagrindinis skirtumas yra tai, kad Seimo narių grupė siūlė Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalyje išbraukti nuostatą, kad *tik* Lietuvos bankas turi pinigų emisijos teisę, ir nustatyti, jog „Pinigų emisijos teisę turi Lietuvos bankas“, o Seimo priimtame Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatyme visiškai neliko nuostatos, kad Lietuvos bankas turi pinigų emisijos teisę – vietoj to Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalyje atsirado Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto parengta nauja nuostata: „Lietuvos banko organizavimo ir veiklos tvarką, taip pat įgaliojimus ir Lietuvos banko valdybos pirmininko teisinį statusą bei jo atleidimo pagrindus nustato įstatymas.“

Pagal Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalį valdžios galias, taigi – ir Seimo galias, riboja Konstitucija. Konstitucinis Teismas nutarimuose yra konstatavęs, kad Seimas, pagal Konstituciją turėdamas teisę padaryti Konstitucijos pataisas, yra saistomas Konstitucijoje nustatytos Konstitucijos keitimo tvarkos, jo savarankiškumą riboja Konstitucija¹² (žr., pvz., Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimą). Minėta, kad pagal Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalį Seimo komitetai ar Seimo kiti struktūriniai padaliniai *neturi teisės pakeisti* Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodytų subjektų Seimui pateiktos Konstitucijos pataisos esmės, t. y. *negali pakeisti siūlomo teisinio reguliavimo apimties, negali pasiūlyti nustatyti kitokio turinio taisyklės negu tą, kurią pasiūlė Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai*. Minėta ir tai, kad iš Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatų „sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų“ kyla tai, kad *Seimui svarstyti ir priimti gali būti teikiamos tik tokios Konstitucijos pataisos, kurias pateikė Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai*, t. y. ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų; Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalis nenumato, kad kokie nors kiti subjektai turėtų teisę Seimui teikti Konstitucijos pataisą, vadinasi, pagal Konstituciją Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, kiti Seimo komitetai ar kiti Seimo struktūriniai padaliniai tokios teisės neturi. Svarstant Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitete ir šio komiteto sprendimu iš esmės pakeitus Konstitucijos pataisos projekto turinį, Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui pateikus Seimui svarstyti šio komiteto parengtą naują Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą ir Seimui jį priėmus, buvo nesilaikoma Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nustatytos Konstitucijos pataisų priėmimo tvarkos. Kalbant paprasčiau, svarbiausias pažeidimas yra tai, kad Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą parengė ir Seimui svarstyti pateikė subjektas, kuris pagal Konstituciją tokios teisės neturi, o Seimas, nepaisydamas to, kad Seimo komitetas neturi teisės pateikti Seimui svarstyti Konstitucijos pataisos projektą, tokį projektą svarstė ir priėmė.

12 Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 61-1166.

Jeigu Konstitucinis Teismas nuspręstų, kad Seimo 2006 m. balandžio 25 d. priimtas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas prieštarauja Konstitucijai, nuo tos dienos, kai bus oficialiai paskelbtas Konstitucinio Teismo nutarimas, šis įstatymas negalės būti taikomas (Konstitucijos 107 str.1 d.). Tai reiškia, kad Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalies Konstitucijoje neliks, ji visam laikui bus pašalinta iš Lietuvos teisės sistemos. Tai, kad Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalies Konstitucijoje neliks, nesukels jokių teisinių pasekmių tų įstatymų, kurie buvo priimti vadovaujantis iki jų priėmimo galiojusia Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalimi, atžvilgiu. Taip pat nesukels jokių padarinių iš tų įstatymų, kurie buvo priimti vadovaujantis iki jų priėmimo galiojusia Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalimi, kilusių pasekmių atžvilgiu. Antai, liks galioti šiuo metu galiojantis Lietuvos banko įstatymas. Prireikus Seimas galės šį įstatymą papildyti, pakeisti ar jo straipsnius (dalis) pripažinti netekusiais galios, nes tokią teisę Seimas turi pagal Konstitucijos 67 straipsnio 2 punktą, numatantį Seimo teisę leisti įstatymus. Vien tai, kad Konstitucijos 125 straipsnio 2 dalyje neliks nuostatos „Lietuvos banko organizavimo ir veiklos tvarką, taip pat įgaliojimus ir Lietuvos banko valdybos pirmininko teisinį statusą bei jo atleidimo pagrindus nustato įstatymas“, joku būdu nereiškia, kad Seimas neteks teisės koreguoti Lietuvos banko įstatymo, jeigu to prireiks. Seimas turi teisę nustatyti Lietuvos banko teisinį statusą, jo įgaliojimus, Lietuvos banko valdymo institucijas ir kt. net ir tuo atveju, jeigu Konstitucijoje apskritai nebūtų nuostatų apie Lietuvos banką, jeigu Konstitucijoje tokia institucija net nebūtų numatyta. Antai, Konstitucijoje nėra vartojama sąvoka „Valstybės saugumo departamentas“, o nurodoma tik tai, kad Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu skiria „saugumo tarnybos vadovą“ (84 str. 14 p.). Tačiau tai nedraudžia Seimui priimti Valstybės saugumo departamento įstatymą, nes tokie jo įgaliojimai, kaip minėta, kyla iš Konstitucijos 67 straipsnio 2 punkto.

Baigdami Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo atitikties Konstitucijai analizę, negalime neatkreipti dėmesio į dar vieną dalyką – yra pagrindas teigti, jog Seimo 2013 m. lapkričio 7 d. nutarime suformuluotas prašymas Konstituciniam Teismui ištirti, ar 2006 m. balandžio 25 d. priimtas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, yra *fiktyvus*. Iš Seimo nutarimo rengimo medžiagos (Seimo posėdžių stenogramų, Seimo narių pasisakymų, Seimo narių komentarų žiniasklaidoje ir kt.) aiškiai matyti, kad Seimui iš tikrųjų rūpi ne tai, ar Konstitucijai neprieštarauja Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas, o tai, ar Konstitucijai pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Konstitucijos 74 straipsnio papildymo įstatymas, dėl kurio Seimas vieną kartą jau balsavo. Po to, kai Seimas pirmą kartą balsavo už Konstitucijos 74 straipsnio papildymo įstatymą, viešojoje erdvėje buvo pareikšta autoritetinga abejonė¹³, ar Seimas laikėsi Konstitucijoje nustatytos Konsti-

13 E. Kūris pas D. Grybauskaite: yra viena didelė problema. *Delfi* [interaktyvus] [žiūrėta 2013-10-23]. <http://www.delfi.lt/news/daily/law/e-kuris-pas-d-grybauskaite-yra-viena-didziule-problema.d?id=63104152>.

tucijos pataisų procedūros, nes 1/4 Seimo narių grupė buvo pateikusi visiškai kitokią ir kito Konstitucijos straipsnio, t. y. Konstitucijos 56 straipsnio papildymo, projektą, o Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas parengė naują, visiškai kitokį ir kito Konstitucijos straipsnio, t. y. Konstitucijos 74 straipsnio pataisos, projektą; šį Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto parengtą projektą nurodytas Seimo komitetas pateikė Seimui, o Seimas pirmą kartą jau balsavo už Seimo komiteto jam pateiktą Konstitucijos 74 straipsnio pataisos projektą. Taigi kilo abejonių, kad Konstitucijos 74 straipsnio papildymo įstatymo projektą inicijavo ir Seimui pateikė *netinkamas subjektas*, t. y. Seimo komitetas, kuris, kaip minėta, pagal Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalį tokios teisės neturi. Tai, kad Konstitucinis Teismas priėmė nagrinėti Seimo prašymą ištirti, ar Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Konstitucijai, savaime nepanaikina abejonių dėl Seimo prašymo fiktyvumo, nes Konstitucinis Teismas, apsisprendamas, ar priimti nagrinėti prašymą, galėjo remtis ir rėmėsi tik Seimo nutarime išdėstytais teisiniais argumentais, o ne Seimo posėdžių stenogramomis ar kita vieša informacija, galinčia atskleisti tikruosius kreipimosi į Konstitucinį Teismą motyvus. Prašymo priėmimo nagrinėti stadijoje Konstitucinis Teismas neturėjo galimybių įvertinti, ar prašymas yra fiktyvus, ar realus. Tai įvertinti Konstitucinis Teismas gali nagrinėdamas prašymą iš esmės.

Išvados

1. Iš Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalies nuostatų „sumanymą keisti ar papildyti Lietuvos Respublikos Konstituciją turi teisę pateikti Seimui ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų“ kyla tai, kad Seimui svarstyti ir priimti gali būti teikiamos tik tokios Konstitucijos pataisos, kurias pateikė Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje nurodyti subjektai, t. y. ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų; Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalis nenumato, kad kokie nors kiti subjektai turėtų teisę Seimui teikti Konstitucijos pataisą, vadinasi, pagal Konstituciją Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, kiti Seimo komitetai ar kiti Seimo struktūriniai padaliniai tokios teisės neturi.

2. Seimo 2006 m. balandžio 25 d. priimtą Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą parengė ir Seimui pateikė Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, kuris pagal Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalį tokios teisės neturi, todėl Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas pagal priėmimo tvarką prieštarauja Konstitucijos 147 straipsnio 1 daliai, 5 straipsnio 2 daliai, taip pat konstituciniam teisinės valstybės principui.

3. Seimo statuto 150 ir 151 straipsnių nuostatos *ta apimtimi*, kuria Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, kiti Seimo komitetai *turi teisę iš esmės pakeisti* Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalyje numatytos ne mažesnės kaip 1/4 visų Seimo narių grupės pateikto Konstitucijos pataisos *projekto turinį* (pakeisti siūlomą reguliavimo apimtį,

nustatyti kitokią taisyklę negu ta, kurią siūlė ne mažesnės kaip 1/4 visų Seimo narių grupė, ir pan.), turi teisę patvirtinti naują visiškai kitokio turinio projektą ir pateikti jį Seimui svarstyti, prieštarauja Konstitucijos 147 straipsnio 1 daliai, taip pat konstituciniam teisinės valstybės principui.

4. Seimo statuto nuostatos *ta apimtimi, kuria leidžia Seimui pradėti svarstyti Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto Seimui pateiktą šio komiteto iš esmės pakeistą ar jo parengtą naują visiškai kitokio turinio Konstitucijos pataisos projektą* negu tas, kurį Seimui pateikė ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė, ir tokį Konstitucijos pataisos projektą priimti, prieštarauja Konstitucijos 147 straipsnio 1 daliai, taip pat konstituciniam teisinės valstybės principui.

5. Seimo statuto 26 skirsnyje „Konstitucijos keitimas“ nustatyto *teisinio reguliavimo nepakanka*, kad jis visiškai atitiktų iš Konstitucijoje įtvirtintų Konstitucijos keitimo nuostatų kylančius ypatingus reikalavimus Konstitucijos pataisų projektų svarstymui Seimo komitetuose ar kituose struktūriniuose padaliniuose, *inter alia*, neleistų Seimui svarstyti ir priimti Seimo komiteto Seimui pateikto šio komiteto iš esmės pakeistą ar jo parengtą naują visiškai kitokio turinio projektą negu tas, kurį Seimui pateikė ne mažesnė kaip 1/4 visų Seimo narių grupė, ir tokį projektą priimti. Todėl yra pagrindas teigti, jog egzistuoja *legislatyvinė omisija*, t. y. Seimo statuto 26 skirsnyje „Konstitucijos keitimas“ nėra nustatyta tai, kas pagal Konstituciją jame turi būti nustatyta.

Literatūra

- Butvilavičius, D. *Konstitucijos pataisos*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, p. 33–37.
- Jarašiūnas, E. Aukščiausioji ir ordinarinė teisė: požiūris į Konstituciją pokyčiai. *Jurisprudencija*. 2002, 33(25).
- Mesonis, G. *Konstitucijos interpretavimo metodologiniai pagrindai*. Vilnius: Registrų centras, 2010.
- Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
- Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 48-1701.
- Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. lapkričio 7 d. nutarimas „Dėl kreipimosi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 117-5846.
- Lietuvos Respublikos Seimo statutas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 5-97.
- Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 36-1292.
- Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužės 25 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 85-3094.

Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 62-2276.

Konstitucinio Teismo 1995 m. sausio 24 d. išvada. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 9-199.

Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 61-1166.

Legislatyvinės omisijos problemos konstitucinėje jurisprudencijoje. *Europos*

konstitucinių teismų konferencijos XIV kongresas. Pagrindinis pranešimas. Vilnius, 2008 m. birželio 3–6 d.

E. Kūris pas D. Grybauskaitę: yra viena didelė problema. *Delfi* [interaktyvus] [žiūrėta 2013-10-23]. <<http://www.delfi.lt/news/daily/law/e-kuris-pas-d-grybauskaite-yra-viena-didziule-problema.d?id=63104152>>.

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjama, ar 2006 m. balandžio 25 d. priimtas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas pagal priėmimo tvarką neprieštarauja Konstitucijai. Teigiama, kad pagal Konstitucijos 147 straipsnio 1 dalį Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas neturėjo teisės iš esmės pakeisti 1/4 visų Seimo narių grupės pateiktos Konstitucijos 125 straipsnio pataisos turinio, negalėjo savo parengtos naujo turinio Konstitucijos pataisos pateikti Seimui. Daroma išvada, kad Konstitucijos 125 straipsnio pakeitimo įstatymas pagal priėmimo tvarką prieštarauja Konstitucijai.

Reikšminiai žodžiai: Konstitucijos pataisos, Konstitucijos pataisos iniciatyvos teisė, Seimo statutai, Seimo komitetų įgaliojimai svarstant Konstitucijos pataisos projektą.

IS THE AMENDMENT TO ARTICLE 125 OF THE CONSTITUTION UNCONSTITUTIONAL?

Vytautas Sinkevičius

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. The article deals with the issue of whether the Republic of Lithuania's Law Amending Article 125 of the Constitution that was adopted by the Seimas on 25 April 2006, in view of the procedure of its adoption, is not in conflict with the Constitution. Under Paragraph 1 of Article 147 of the Constitution, a motion to alter or supplement the Constitution of the Republic of Lithuania may be submitted to the Seimas by a group of not less than 1/4 of all the members of the Seimas or not less than 300,000 voters. The Seimas Committee on Legal Affairs changed substantially the contents of the amendment to Article 125 of the Constitution that had been initiated by 1/4 of all the members of the Seimas. The article maintains that, under Paragraph 1 of Article 147 of the Constitution, the Seimas Committee on Legal Affairs did not have the right to make any substantial changes in the contents of the amendment to Article 125

of the Constitution that had been submitted by the group of 1/4 of all the members of the Seimas, that this Committee was not allowed to submit the constitutional amendment in its new contents to the Seimas, whilst the Seimas did not have any right to adopt the amendment to Article 125 of the Constitution that had been drafted by the Seimas Committee on Legal Affairs. The article draws the conclusion that the Law Amending Article 125 of the Constitution, in view of the procedure of its adoption, is in conflict with Paragraph 1 of Article 147 and Paragraph 2 of Article 5 of the Constitution, as well as with the constitutional principle of a state under the rule of law. In addition, the respective provisions of the Statute of the Seimas that allow the Seimas Committee to change, in substance, the contents of an amendment to the Constitution that has been submitted by the group of 1/4 all the members of the Seimas and to submit such a constitutional amendment in its new contents to the Seimas are also in conflict with the Constitution.

Keywords: *amendments to the Constitution, the right of the initiative of the amending of the Constitution, the Statute of the Seimas, the powers of Seimas committees in the deliberation on a draft amendment to the Constitution.*

Vytautas Sinkevičius, Mykolo Romerio universiteto Konstitucinės ir administracinės teisės instituto profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: Konstitucija, konstitucijos interpretavimas, konstitucinė peržiūra, parlamento veiklos teisinis reguliavimas.

Vytautas Sinkevičius, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Institute of Constitutional and Administrative Law, Professor. Research interests: the Constitution, interpretation of the Constitution, constitutional review, the legal regulation governing the activity of the parliament.